

UDK:101.1

Abdurauf RAXMANOV,
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Gertsen nomidagi Moskva davlat pedagogika universiteti dotsent, t.f.d V.Eshqvatov taqrizi asosida

YOSHLARDA INNOVATSION G'OYALARNI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOY-FALSAFIY JIHATLARI

Annotatsiya

Maqolada bugungi kunda Yangi O'zbekistonni barpo etish jarayonida yoshlarda innovatsion g'oyalarni shakllantirish borasida amalga oshirilayotgan ishlar, yaratilayotgan shart-sharoitlar, innovatsion g'oyalarning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni, innovatsiya tushunchasining mazmuni hamda innovatsion g'oyalarning ijtimoiy-falsafiy jihatlari tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: Yoshlar, innovatsiya, tafakkur, dunyoqarash, inson, immunitet, intellektual, ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, huquqiy, jamiyat, qadriyat.

ФОРМИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ИДЕЙ У МОЛОДЕЖИ СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЕ АСПЕКТЫ

Аннотация

В статье сегодня, в процессе становления Нового Узбекистана, проводится работа по формированию инновационных идей среди молодежи, создаваемые условия, роль инновационных идей в развитии общества, содержание концепции инновации, анализируются социально-философские аспекты инновационных идей.

Ключевые слова: Молодежь, инновации, мышление, мировоззрение, человек, иммунитет, интеллектуальный, социальный, экономический, политический, правовой, социум, ценности.

FORMATION OF INNOVATIVE IDEAS IN YOUTH SOCIAL AND PHILOSOPHICAL ASPECTS

Annotation

The article analyzes modern work on the formation of innovative ideas among young people, the conditions created, the role of innovative ideas in the development of society, the content of the concept of innovation, social and philosophical aspects of innovative ideas.

Key words: Youth, innovation, thinking, worldview, person, immunity, intellectual, social, economic, political, legal, society, value.

Mamlakatimiz aholisining qariyb 65 foizini yoshlar, ya'ni 30 yoshgacha bo'lganlar tashkil etadi. Bu, bir tomondan, davlatimiz zimmasiga ulkan mas'uliyat yuklansa, ikkinchi tomondan yoshlarga oid maqbul siyosat yuritish natijasida ulkan imkoniyatlar ham beradi. Davlat tomonidan yoshlarning mamlakat manfaatlarini yo'lida erkin ijtimoiylashuvi va o'zini samarali namoyon etishi uchun maqbul sharoit va imkoniyat yaratish borasida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar tizimi yoshlarga oid davlat siyosatini anglatadi. 2016 yil 14 sentyabr kuni O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida" [1] gi Qonunga imzo chekdi. Ushbu qonunning maqsadi yoshlarga oid davlat siyosati sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat. Qonunda yoshlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, ularni ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan qo'llab-quvvatlash, bu borada davlat organlari, jamoat va nodavlat tashkilotlari, jamoatchilik institutlari vazifalari belgilab berilgan. Ushbu vazifalardan kelib chiqqan holda, bugungi kunda Yangi O'zbekistonni barpo etish jarayonida juda katta ishlar amalga oshirilmoqda.

O'zbekistonda 2019 yilning "Faol innovatsiyalar va ijtimoiy rivojlanish" yili deb e'lon qilinishi, Innovatsion rivojlanish Vazirligi tashkil etilishi ham aynan rivojlanayotgan davlat va jamiyat uchun juda muhim bo'lgan yangi yondoshuvlarni amaliyotga tatbiq etishga chaqiriq hisoblanadi. Bularning barchasini amalga oshirishda uchun mustaqil fikrga ega bo'lgan hamda innovatsion fikrlaydigan yoshlar va yetakchilarni tarbiyalab voyaga yetkazish muhim ahamiyatga egadir.

Shu jihatdan yoshlarning innovatsion g'oyalarni ilgari surishida va mustaqil fikrlashlarida falsafiy fikrlarning o'rni beqiyosdir. Yoshlarning fikrlash tarzi va yo'nalishiga ta'sir ko'rsatadigan, g'oyaviy-nazariy rol o'ynaydigan tasavvurlar mavjudki, ular metodologik tamoyillarda mujassamlashgan. Falsafa turli davrlarda dunyoning turli mamlakatlarida to'plangan bilimlarni, ilmiy yangiliklarni, tajribalarning yakunlarini umumlashtiradi, yaqinlashtiradi va birlashtiradi. Shu asosda, fanlarning yaqinlashuvi, muammolarning mushtaraklashuvi insoniyat ilmiy va amaliy faoliyatining kengayishi uchun yangi

imkoniyatlarni yuzaga keltiradi. Inson bu tafakkur orqali o'z mohiyati, jamiyat, tabiat haqida tizimli bilimlar ko'nikmasini hosil qilish bilan cheklanmay, ular asosida ilmiy tafakkur rivoji, amaliy faoliyat uchun muhim bo'lgan umumiy xulosalar chiqarishga ham intiladi. Natijada fan uchun yangi kashfiyotlar dunyo yuzini ko'radi. Bu esa fanning takrorlanmas yutug'idir. Yoshlarning mafkuraviy immunitetini shakllantirish, ularning dunyoqarashini kengaytirish va dunyoga munosabatini ijobiy tomonga o'zgartirib borish bugungi kunning dolzarb masalalari qatoriga kiradi.

Dunyodagi rivojlangan mamlakatlar tajribalaridan ma'lumki, mamlakat taraqqiyotini ta'minlashda intellektual salohiyatning o'rni muhim ahamiyatga egadir. Mustaqilligimizning dastlabki kunlaridanoq ijtimoiy hayotda yoshlarning ma'naviy va intellektual salohiyatni oshirishga alohida e'tibor qaratildi. Bunda ilm-fan sohasida erishilayotgan ulkan ma'naviy merosimiz va kashfiyotlar ularning ishlab chiqarishga keng miqyosda joriy qilinishi bunda yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish masalasi muhim ahamiyatga ega ekanligiga alohida e'tibor qaratildi.

Ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash Yangi O'zbekistonning strategik maqsadi hisoblanadi. Ushbu maqsad demokratik, huquqiy, ijtimoiy, dunyoviy davlat va fuqarolik jamiyati barpo etish bilan uyg'un keladi va birgalikda ijtimoiy ongini yuksaltirish maqsadini ham belgilab beradi.

Yangi O'zbekistonning hozirgi davri, bundan keyingi taraqqiyoti va istiqboli hamda mustaqilligining ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, huquqiy, madaniy, ma'naviy-ma'rifiy zaminlarini yaratish va mustahkamlash uchun birinchi navbatda yoshlarni ijtimoiy jihatdan himoyalashga e'tibor qaratish hozirgi kun talabidir. Chunki ertangi kunimiz, yurtimizning ertangi taqdiri shu yoshlar qo'lida. Bu, albatta, xalqimiz va jamiyatimiz manfaatlariga mos bo'lib, yoshlarda Vatan va jamiyat shu yurt, shu xalq, shu zamin uchun foydali bo'lish singari yangi oliyjanob g'oyani shakllantirishdek dolzarb vazifani amalga oshirish bilan chambarchas bog'liq.

Yoshlar masalalari mamlakat taraqqiyoti va ravnaqi bilan bevosita bog'liq ekan, ushbu muhim vazifalarni hal etish, ularni turli xil ma'naviy, mafkuraviy tahdidlardan asrash, erkin fikrlaydigan, ma'naviy va jismonan barkamol insonlar qilib voyaga yetkazish, Vatan va millat manfaatlarini yo'lida fidoiylik ko'rsata oladigan, mustaqilligimizning mohiyatini va qadrini anglaydigan, uni har qanday xavf-xatardan asrashni o'zining muqaddas burchi deb bilish ruhida tarbiyalash muhim ahamiyatga egadir.

“O'zbekiston Respublikasining “Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida”gi Qonunida belgilangan talablarga ko'ra O'zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosatining asosiy yo'nalishlarini quyidagilar tashkil etadi:

yoshlarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ta'minlash;

yoshlarning hayoti va sog'lig'ini saqlash;

yoshlarning ma'naviy, intellektual, jismoniy va axloqiy jihatdan kamol topishiga ko'maklashish;

yoshlar uchun ochiq va sifatli ta'limni ta'minlash;

yoshlarni ishga joylashtirish va ularning bandligi uchun shart-sharoitlar yaratish;

yoshlarni vatanparvarlik, fuqarolik tuyg'usi, bag'rikenglik, qonunlarga, milliy va umuminsoniy qadriyatlariga hurmat ruhida, zararli ta'sirlar va oqimlarga qarshi tura oladigan, hayotga bo'lganqat'iy ishonch va qarashlarga ega qilib tarbiyalash;

yoshlarni axloqiy negizlarni buzishga olib keladigan hatti-harakatlardan, terrorism va diniy ekstremizm, separatizm, fundamentalizm, zo'rovonlik va shafqatsizlik g'oyalardan himoya qilish;

yoshlarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyati darajasini yuksaltirish;

iqtidorli va iste'dodli yoshlarni qo'llab-quvvatlash hamda rag'batlantirish;

yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish;

yoshlarda sog'lom turmush tarziga intilishni shakllantirish, shuningdek yoshlarning bo'sh vaqtlarini mazmunli tashkil etish va yoshlar sportini ommaviy rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish;

yosh oilalarni ma'naviy va moddiy jihatdan qo'llab-quvvatlash, ular uchun munosib uy-joy va ijtimoiy-maishiy sharoitlarni yaratish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar tizimini amalga oshirish;

yoshlarning huquqlari va erkinliklarini ro'yobga chiqarish sohasida faoliyatni amalga oshiruvchi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni rivojlantirish”[2].

Shuni ta'kidlab o'tish lozimki, milliy tiklanishdan-milliy yuksalish sari borar ekanmiz, yoshlarimizda mustaqil dunyoqarash va erkin tafakkurni shakllantirish asosiy vazifalardan biri sifatida belgilangan.

Ilg'or xorijiy tajriba, jahon ilm-fanining zamonaviy yutuqlari, innovatsion g'oyalar, ishlanmalar va texnologiyalar asosida iqtisodiyotning barcha tarmoqlari va ijtimoiy sohani jadal innovatsion rivojlantirish hamda ushbu jarayonlarga yoshlarni keng jalb qilish bo'yicha izchil chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

“Bugun biz davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarini tubdan yangilashga qaratilgan innovatsion rivojlanish yo'lga o'tmoqdamiz. Bu bejiz emas, albatta. Chunki zamon shiddat bilan rivojlanib borayotgan hozirgi davrda kim yutadi? Yangi fikr, yangi g'oyaga, innovatsiyaga tayangan davlat yutadi.

Endi innovatsiya va u haqida ilgari surilgan ilmiy fikr va qarashlarni kengroq tahlil qilishga harakat qilamiz. Innovatsiya tushunchasining shakllanishiga e'tibor bersak, bu tushuncha falsafiy adabiyotlarda asosan XIX asrning oxirlaridan qo'llanila boshlangani ma'lum bo'ladi.

Yangiliklarga intilish, shuningdek, barcha sohalarda raqobatni kuchaytirish davrida innovatsiyalarni rivojlantirishning keng yo'llarini ochish jamiyat taraqqiyotining muhim omilidir. Insoniyatning butun tarixiy yo'lidagi taraqqiyoti jamiyatning barcha a'zolari, ayniqsa, yoshlarning ta'lim va tashabbuskorligi bilan belgilanadi.

“Innovatsiya” so'zi bugun barchamizga tanish bo'lganjamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy hayotida yangicha fikrlash, biror masalani yechishda yangicha yondashuv, ishlab chiqarish sektorlarida texnologik o'zgarishlar kabi tushunchalarni o'z ichiga oladi. Aynan innovatsiyani tatbiq etish esa innovatsion fikrlaydigan rahbar va liderlar tashabbusi orqali yuzaga keladi.

Innovatsiya – bu kelajak degani. Biz buyuk kelajagimizni barpo etishni bugundan boshlaydigan bo'lsak, uni aynan innovatsion g'oyalar, innovatsion yondashuv asosida boshlashimiz kerak. Shuning uchun biz Innovatsion rivojlanish vazirligini tashkil etdik va uning oldiga aniq vazifalarni qo'ydik. Bu vazirlik nafaqat iqtisodiyot sohasida, balki butun jamiyat hayotida eng muhim loyihalarni amalga oshirishda o'ziga xos lakomativ rolini bajaradi, deb ishonamiz[3].

O'rta asrlar Sharq allomalari orasida Abu Nasr Forobiyning davlat va jamiyat rivojlanishi borasidagi g'oyalari bugungi kungacha ilmiy jamoatchilikning e'tiborini tortib kelmoqda. Mutafakkirning davlat boshqaruviga yangiliklarni joriy etish va shu orqali farovonlikni ta'minlash to'g'risidagi fikrlari bizni davrimiz uchun ham dolzarb ahamiyatga egadir. “Ba'zan rahbarlar bir shaharning sohibkori, shahar xalqi hayotiga tegishli ishlarda tadbirkor bo'ladilar. Ular bu yo'l-yo'riqlarni o'tmishda kechgan boshliqlardan o'rganadilar, lekin shu bilan birga, rahbar kelajak uchun o'tmishdagi rasm-rusum, yo'l-yo'riqlarni isloh qilishi lozim va foyda topsa turmush sharoiti taqozosiga qarab ularni o'zgartiradi.

Shuningdek, yomon odatlarni o'zida ifodalovchi o'tmishni ham o'zgartirmog'i kerak. Aks holda o'tmishning talablariga rioya etib, uning kayfiyati saqlansa, turmushda hech qanday yengillik, o'zgarish va o'sish bo'lmaydi”[4]. Demak, ushbu fikrda aynan, innovatsiya so'zi ishlatilmagan bo'lsa-da, unda innovatsiya so'zining asl ma'nosi bor. Har bir davrning o'ziga xos boshqaruv usuli bo'lganidek, o'sha davrdagi rahbar shaxslar o'zidan oldin rahbar bo'lib ishlaganlarning qo'lga kiritgan ijobiy boshqaruv usul va vositalaridan foydalangan.

A.Egamberdiev esa: “Innovatsiya – jamiyat a'zolarining yangicha tafakkur va faoliyatiga asoslangan holda moddiy va ma'naviy boyliklar yaratish jarayoni bo'lib, uning natijasida ijtimoiy-iqtisodiy hayotda muhim ijobiy o'zgarishlar vujudga keldi”[5].

Yevropalik olim Y.Shumpeter innovatsiyalarning mazmun-mohiyatini quyidagi qismlarga ajratib xulosa qiladi:

– narsaning hali ko'pchilikka tanish bo'lmagan yangi tovar yoki yangi sifatga egaligi;

– “sinab ko'rilmagan yangi usul asosida rivojlanayotgan ishlab chiqarish sohasi;

– yangi tovarlar kirib bormagan bozorlarning o'zlashtirilishi va rivojlantirilishi;

– ishlab chiqarish tarmog'idan yangi manbalarning ochilishi;

– sohada yangi yo'nalishning yaratilishidir”[6].

Rossiyalik O.Shuplenkov innovatsiyani jamiyatda o'zgarish asosida inson yaratuvchilik faoliyati nuqtai nazaridan tahlil qiladi va unga quyidagicha ta'rif beradi: “Innovatsiya yaratuvchilik, moddiy va nomoddiy madaniyatning yangi elementlarini (modellar, shakllar) u yoki bu ijtimoiy tizimda tan olinishi yoki qo'llanilishi bilan bog'liq bo'lgano'zgarishlarning natijasi sifatidagi jarayondir”[7].

Biz yuqorida innovatsiyaga tushunchasiga turli olimlar tomonidan berilgan ta'riflarga to'xtalib o'tdik. Albatta, bugungi innovatsion g'oyalar, texnologiyalar rivojlangan davrda yoshlarimizning mustaqil fikrga ega bo'lishlari, jamiyat taraqqiyoti uchun yangi g'oyalarni ilgari surishiga undaydi. Albatta, mamlakatimizda yoshlarning innovatsion salohiyatini oshirish uchun sohadagi zamonaviy xalqaro tendensiyalarni tadqiq etish, axborot texnologiyalaridan unumli foydalanish elektron intellektual ta'limni tashkil etish, yoshlar orasida innovatorlarni izlash va kashf qilish, innovatsiyalarni targ'ib qilish, yoshlarda tashabbuskorlikni rivojlantirish, turli zamonaviy kashfiyotlarni targ'ib etish, yangi g'oyalarni yaratish va ularni hayotga tatbiq etish kabi vazifalarni bajaruvchi nodavlat notijorat teleradiokanal tashkil qilish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

Yuqorida bildirilgan fikr-mulohazalardan kelib chiqqan holda shuni aytishimiz mumkinki, innovatsiyani yaratishda

innovatsion fikrlovchi yoshlar qatlamini yaratish muhim. Innovatsion fikrlovchi yoshlar, eng avvalo, sifatli uzluksiz ta'lim orqali, maktabgacha ta'lim muassasalarida va umumiy o'rta ta'limga e'tibor berilishi, iqtidorlilarni saralash, ularga sharoitlar yaratilishi va rag'batlantirib borilishi, ilmiy tadqiqotlarni ishlab chiqarish bilan bog'lovchi aniq tizimlar yaratilishiga e'tibor

qaratilayotganligi muhim ahamiyatga ega bo'lmoqda. Bunda davlat va xususiy sektorlar ijtimoiy sherikchilik munosabatlarining aniq chegaralarini belgilab olib, turli imtiyoz va to'g'ridan-to'g'ri rag'batlantirish orqali bosqichma-bosqich rivojlantirib borilmoqda.

ADABIYOTLAR

1. <https://lex.uz/acts/3026246>
2. O'zbekiston yoshlar ittifoqi faoliyatiga doir huquqiy-me'yoriy hujjatlar (I qism). - T: "O'zbekiston" NMIU, 2017.B - 34-35
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga murojaatnomasi. T.: "O'zbekiston" 2018, 19-20 betlar. (2017 yil 22 dekabrda bo'lgan)
4. Forobiy A.N. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: 1994. – B.189-190.
5. Egamberdiev A.A. O'zbekistonda modernizatsiyalash sharoitida yoshlarda innovatsion ong shakllanishining ijtimoiy-falsafiy muammolari: Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ... diss. – Toshkent: 2019. – B. 40.
6. Shumpeter Yozef. Teoriya ekonomicheskogo razvitiya. – Moskva: Direktmediya Publishing, 2007. – S. 159.
7. Shuplenkov.O.V. Problema formirovaniya innovatsionnoy lichnosti v sovremennom obshchestve// Psixologiya i psixotexnika, 2013. №8. – S.21